

תמיד עם מעדר ביד

תמיד עם מעדר ביד... כל יום בנעלי העבודה... תמיד עם ספר מולדת ועם הקפסה הכחולה... היא הולכת קדימה, אל המחר הירק, אבל כל בקר מתקרבת – בתקווה גדולה • אל ארץ ישראל המתעוררת, אל נקדת הראשית וההתחלה • ומנערת את האבק משטיחי המדרונות, ומצננת – בזרימת המים – את הנחלים שגועו • וקוראת לעם ישראל, שיבוא מן המרחק וישוב ויתקרב, ואמרת: זה אפשרי, בואו תראו • הרי זה ברור: כדי לעצור את הסחר – ולבנות... כדי להחזיר בלוריות של צמרות אל החר... כדי להפוך את הלס לכרדס מפרנס... • היא צריכה, קדם כל, לקרא לנער שיבוא אחריה – ויחד ירימו את הדגל והנס • ובעצם, כדי להקים בית, ומסביבו תמונה בחום, בירק ובכחל – שבמעשה אמן ושתבצו זה בזה • היא צריכה להכניס את ארץ ישראל אל חדרי הלב – ובמלוא הראות לשאף אותה אל בית החזה • ולחזר על הפזמון "דונם פה ודונם שם...", ולשלשל – למען המטרה – עוד שקל לקפה, ולראות את גדל הפלא • ולהוכיח – על מפת הארץ – שהעם הזה בנה ונטע בימים קשים, אז ודאי יגיע אל המחר מן הימים האלה • וכמו פעם יאחז בקלשון... יהפוך רגבים... יחפר עוד גמה... ילך באותו השביל... • ויגע – ביד אמיצה ומלטפת – בשרשי הנצח, בנצרים של התקווה ובגזע האמה, כי לשם הציונות הירקה תמשיך להוביל ••

הרי כשמביטים באלבום קק"ל... כשמדפדפים בספרי הזהב... כשעוברים בארץ לארצה ולרחבה • רואים את המפעל הזה, שצמח וצומח, כאלו דשנה אותו בהמון המון אהבה • הנה כאן היא סללה למדינה את הדרך... וכאן היא סוללת ופותרת את דרכי המדינה... • ובנגב ובגליל היא קבעה את הגבול, וצירה בצבעי החיים את המסגרת – ואת התמונה • ותמיד – כאלו רואה מעבר לאפק, כמו נושמת את שנוני הרוח – ולמען העם, את הקרקע היא עובדת ומכינה • מרגישה בעצמותיה שהנה מי התהום נמלחים או גל של עליה ישטרף את חופי המדינה • וכאן הנה היא בעמק, מעמיקה את האפיק... כאן היא עומדת אל מול המדבר – כמו מקבלת את פניו בברכה... • פה משאירה את הטרשים, כמו פעם... והנה, כאן, פותחת אשנב למדרון – שהבריזה תרוץ בו כאילה שלוחה • וחוצבת בסלע אך מלטפת בעשב... ומגנה על פסות הבר, גם כשהיא מושכת קדימה... • כדי שבבתי הבטון והמלט, נביט אל המחר וננשם אותו – עם המון אויר, לנפש וכנימה • ואין ספק: זה לא רק המראה המלבב בעינים... לא רק מנגינת הצפורים והמים והרוח... • אלא הבית שלנו שעומד איתן, ועתידו הרבה יותר בטוח ••

ואחרי כל אלה – אחרי כל אותה רנת העבודה וזמרת הארץ ושיירת המעשים • אחרי שרשמה על מפת הארץ איך היא עושה לנו – ואתנו – נפלאות ונסים • היא יכולה לומר בלב שלם: הכל התחיל, בעצם, מתוך מלים של תפלה וקורים של חלומות וזכרונות • וכבר לא צריך להרחיק לכת – פשוט רק להרים את התריס ולהביט מכל החלונות • נכון, זו עבודת כפיים... זה דורש הרבה זעה... זה אומר להיות כאן בחמסין הצורב או בצליפות הגשם... • אבל, קדם כל זאת עבודת הלב – שמושכת לבוא ולגשת • ומותחת תלמים וקוים ודרכים – כמו הקימה, בין האתמול למחר, את עמודי הגשר • כדי שנמשיך ללכת אחרי מחרשת החזון... פשוט, כדי שלא נשכח איך הגענו עד הלום... • ובכרוש, כדי שנמשיך אנהנו – כמוה – לחלם ולעשות, לעשות – ולהמשיך לחלם ••

איזי מן

נכתב ליום ההולדת ה-110 של קק"ל

עובדי קרן קימת בעבודות הראשוניות להכשרת הקרקע בבירנית שבגליל המערבי, 1964
צילום: יהודה הנבי

אין אנו רוצים להתפזר
שוב בלא ליצור את
המפעל...

...הקרן היא רכוש העם
היהודי כולו

בנימין זאב הרצל

לבסוף הציע דוד וולפסון, סגנו של הרצל, שהקונגרס יקיים שלוש הצבעות: הראשונה על עצם הנושא – האם להקים או לא להקים את הקרן; השנייה על הקמת ועדה שתגבש מתווה לפעולתה של הקרן, והשלישית כדי לאשר – ברוח הצעתו של בודנהיימר – שהקרן תוקם כעת באופן זמני עד להחלטה סופית בקונגרס הבא. לאחר סיומו של הדיון הקולני החלה ההצבעה על הסעיפים שסוכמו. בתוך סערת הרגשות, שעל פי עדויות לא הייתה כמוה בדיוני הקונגרסים עד אז, העלה הרצל להצבעה את ההצעה הראשונה, שקבעה כי "הקרן היא רכוש העם היהודי כולו". וולפסון ציין אז שלא ייתכן שיהיו חילוקי דעות באשר לעצם נחיצותה של הקרן. עיתונאי שהיה במקום ציין כעבור שנים, שבאלום שררה דממה, "כמעט דממת קודש", ורבים חשו את גודל השעה, כאילו שברגע ההוא נחרץ גורלן של ארץ ישראל ושל התנועה הציונית הצעירה.

באזל - בנימין זאב הרצל על הגשר מעל הריין, 1901
צילום: אפרים משה ליליין, מאוספי הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים

מייבשים ביצות

העבודות הראשונות להכשרת הקרקע, שקרן קימת עסקה בהן אחרי מלחמת העולם הראשונה, נעשו בעמק יזרעאל, לשם נקראו העובדים כדי לייבש את הביצות. את סדר העדיפויות לביצוע העבודות קבע הוועד המנהל של קרן קימת בישראל על פי קצב עלייתן של נקודות היישוב על הקרקע שנרכשה. הסיבה לכך הייתה משום שהמתיישבים היו כוח העבודה העיקרי בייבוש, והעבודות, בהדרכת אנשי קרן קימת וגם בתמיכתה הכלכלית, היו הראשונות שנעשו מיד לאחר שהגיעו לנקודות היישוב. באותה עת עסקה גם מחלקת העבודות הציבוריות של ממשלת המנדט הבריטי בייבוש ביצות, אבל העבודות נעשו בעיקר ליד ערים מעורבות, בהן עכו וטבריה וגם במקומות שהצבא הבריטי ראה בהם חשיבות אסטרטגית. ממשלת המנדט הבריטי לא הגיעה לביצות הגדולות והממאירות שבעמק, בעיקר משום שהאזורים האלה היו ברובם נטושים. לעומתם, אנשי קרן קימת ראו את הפוטנציאל החקלאי של האדמות, וגם ידעו שקבוצות רבות של חלוצים ממתנינות לרגע שבו ייקראו להגיע אל העמק וליישב אותו. משום כך, ראשי הוועד המנהל של קרן קימת נרתמו מיד לסייע, כי היה להם ברור ש"עם ביצות ובלי מים", כפי שאמרו אנשיו של יוסף ויץ, אי-אפשר להקים אף נקודה. משנת 1920 החלה קרן קימת, שתפקידה "בזמנים כתיקונם", כפי שאמרו במשרדי הקרן, "להמציא קרקע להתיישבות", להשתתף – בסיוע קרן היסוד – במה שהוגדר אז "הוצאות סידורן וביסוסן של הנקודות החדשות". הכוונה הייתה לא רק להבראת הקרקע באמצעות ייבוש הביצות הסמוכות ליישובים, אלא עבודה ממש ביישובים עצמם. העבודות כללו נטיעות, סיוע בבניית הבתים וסיקול השדות, כך שאפשר יהיה להתחיל בחריש ובזריעה עם תחילת החורף הקרוב. למעשה, בשנים שעד להקמת המדינה קרן קימת הייתה, כפי שאמר אחד מעובדיה, "גם בעל הבית וגם אב-הבית". עובד אחר בחר במילים דומות: "בהתחלה מסרנו אדמה ריקה, אבל אחר כך היינו כמו קבלן שמוסר דירה עם הרבה מאוד מתכולתה". מתיישבים רבים סיפרו שקיבלו הדרכה וגם סיוע פיזי בפינוי סלעים ואבנים כדי ליצור דרך עפר ראשונה לנקודות היישוב.

עם כלים בודדים שהיו ברשותה של קרן קימת הגיעו אנשיה, בהם מהנדסים מאנשי העלייה השלישית, אל גוש האדמה הגדול שנרכש אז – גוש חרוד (נוריס) במזרחו של עמק יזרעאל. "הפועלים", כתב עיתונאי מתל-אביב שבא לסקר את העבודות, "גרו באוהלים, קדחו ואכלו רע", אבל על אף הקשיים, כולל ימים שבהם העבודות התעכבו מאוד, כי מרבית הפועלים שכבו חולים באוהל, "הנה יבשו ביצות תל יוסף והפכו שדות פורחים, גנים וכרמים". תמונה דומה נראתה גם לאורך מרבדי האדמה שבין עפולה לבית שאן. עובדי קרן קימת, שהובילו אחריהם את המתיישבים, סיפרו שהגיעו לאתרי הביצות "בדרך לא דרך, כי לא נמצאו שום דרכי גישה אל האדמות שנגאלו". למעשה, הם "סללו" ברגליהם וברגלי הסוסים והחמורים את נתיבי הגישה הראשונים. רכב ראשון של קרן קימת נצפה באחת הדרכים האלה רק בסוף שנת 1922, ומי שראו אותו חשבו שמדובר בהזיה בעקבות חום גבוה שגרמה הקדחת.

את עצי הזית והשקד הראשונים נטעו המתיישבים לא פעם בעזרת תלמידים בחופשה, שקרן קימת שילמה את שכרם. ותיקי קבוצת גבע, שקמה ב-1921 על פיסה אחרת במזרח העמק, זכרו שאנשיה של הקרן סייעו להם בנטיעת העצים בשדרת הכניסה ליישוב. מתיישבים

הכשרת קרקע

